

Skurk eller hjälte?

Kulturreminensen Rainer Knapas ställde mig kniviga frågor om Finlands historia då vi uppträdde på bokmässan i Göteborg förra söndagen. En av dem gällde naturligtvis Kekkonen. Var han skurk eller hjälte?

Mitt svar blev både och. Kekkonens robusta sätt att uppnå makten och behålla den i ett kvartsekel var förknippat med många moraliskt tvivelaktiga metoder. Parlamentarismen gick ofta på sparlåga och bekymmersamt många beslutfattare och intellektuella miste förmågan att hålla Finlands och Sovjetunionens intressen isär.

Samtidigt dämpade Kekkonens starka grepp om makten inrikespolitiska konfrontationer, vilket underlättade den nya östpolitiken och landets rekordsnabba omvandling från agrarsamhälle till industristat. Detta gav utrymme för en social och geografisk utjämning av välfärden. Samma effekt hade Kekkonens betydande framgångar i handelspolitiken, som säkrade den finska exportindustrins intressen i öst och väst.

Jag skriver om den våghalsige höjdhopparen också i SFP:s 100-årshistorik, som utkommer snart. Och eftersom akademisk forskning och undervisning går hand i hand berörde jag för ett par veckor sedan notkrisen i min introduktionskurs till historiestudier.

Notkrisen är en av de mest omdebatterade frågorna i Finlands moderna historia. I slutet av oktober 1961 fick statsledningen en not av Moskva, som med hänvisning till Västtysklands växande roll i Nato och VSB-fördragets förpliktelser föreslog militära konsultationer. Efter att Kekkonen hade mött Sovjetledningen i Novosibirsk avstod man från dessa krav.

Motiveringen var att Moskva litade på Kekkonens förmåga att hålla Finlands utrikespolitiska linje stabil. Tre månader senare omvaldes Kekkonen med stor majoritet till president, vilket cementerade hans ställning som *numero uno*. Hans politiska motståndare gjorde därför gällande att noten inte handlade så mycket om europeisk säkerhetspolitik som om att utmanövrera Kekkonens motkandidat Olavi Honka.

En del gissningar har gått ut på Kekkonen själv deltog i att skapa notkrisen. Enligt mitt förmenande pekar de åt rätt håll. De mest intressanta uppgifterna i denna fråga finns inte i arkiven utan i Ahti Karjalainens (1989) och KGB-generalen Viktor Vladimirovs memoarer (1993).

Karjalainens dagbok avslöjar att han i april 1961 fick höra av Kekkonen att denne ämnade upplösa riksdagen hösten 1961 och förrätta nyval för att splittra Honkafronten. Så kom också att ske efter att noten hade publicerats. Kekkonen lät upplösa riksdagen för att folket skulle få ta ställning till östrelationerna.

Vladimirov skriver att Kekkonen våren 1961 berättade om dessa planer också åt sovjetiska ambassaden, vilket skulle ha fått dess underrättelseavdelning att på eget bevåg börja regissera notkrisen.

Frågan är om KGB-männen verkligen skulle ha vevat igång en sådan karusell utan att först ha planerat alltsammans med Kekkonen. Hans långvarige kontaktperson Vladimirov intygar energiskt att så var fallet. Jag gör gällande att detta är ett bra exempel på desinformation inbakad i information.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 29.9.2006